

**СИЛАБУС КУРСУ
«ДЕМОКРАТІЯ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ»**

Назва курсу

«Демократія: від теорії до практики»

Адреса викладання курсу

79000, м. Львів, вул. Січових Стрільців 14 (навчальний корпус юридичного факультету Львівського університету)

Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна

Юридичний факультету, кафедра конституційного права

Галузь знань, шифр та назва спеціальності

Для всіх спеціальностей

Викладачі курсу

Чорненький Віталій Ігорович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного права;

Кобрин Володимир Степанович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного права;

Слюсарчук Христина Тарасівна, кандидат юридичних наук, асистент кафедри конституційного права.

Контактна інформація викладачів

Адреса: 79000, м. Львів, вул. Січових Стрільців 14, к. 507 (навчальний корпус юридичного факультету Львівського університету)

Контактний номер телефону: +38 032 239 41 61

Адреси електронної пошти:

доц. Віталій Чорненький - vitaliy.chornenkyu@lnu.edu.ua

доц. Володимир Кобрин – volodymyr.kobryn@lnu.edu.ua

ас. Христина Слюсарчук – christina.slusarchuk@lnu.edu.ua

Консультації по курсу відбуваються

Очні консультації відбуваються згідно затвердженого кафедрою графіку на відповідний семестр за адресою: 79000, м. Львів, вул. Січових Стрільців 14, к. 507 (навчальний корпус юридичного факультету Львівського університету)

У виняткових випадках та у випадку особливих потреб можливі он-лайн консультації. Для погодження часу та способу он-лайн консультацій слід надіслати листа на електронну пошту викладача.

Сторінка курсу

<http://law.lnu.edu.ua/course/demokratija-vid-teorii-do-praktyky>

Інформація про курс

Метою курсу є розвиток знань, навичок і схильностей, які пов'язані з ефективним демократичним громадянством студентів.

Досягнення мети відбувається завдяки тристоронньому освітньому підходові, використовуючи такі інструменти:

- 1) навчальна програма курсу і текстові матеріали,
- 2) інтерактивні методики викладання громадянської освіти, та
- 3) проекти громадської дії, які реалізовуватимуть студенти.

Структура курсу передбачає вивчення таких актуальних тем:

- Філософські засади демократичного врядування
- Права людини
- Конституціоналізм, ліберальна демократія та Україна
- Система демократії в Україні та механізм її реалізації

- Характеристики громадянського суспільства
 - Роль громадянського суспільства в демократичних реформах у східній Європі.
- Виклики для громадянського суспільства
- Громадянськість та демократія
 - Активне громадянське населення

Коротка анотація курсу

Інноваційний та інтерактивний курс з громадянської освіти для університетів «Демократія: від теорії до практики» розроблений спеціально для України за прикладом курсу IFES з громадянської освіти, що став надзвичайно успішним у Грузії; цей курс був представлений IFES у 2011 році у кількох відібраних університетах Грузії, і зараз пропонується в більшості акредитованих університетах по всій країні та постійно користується популярністю та попитом серед студентів, викладачів та ректорів.

Мета та цілі курсу

Метою вивчення навчальної дисципліни «Демократія: від теорії до практики» є формування у студентів необхідних знань, навичок та ставлень, пов'язаних з ефективною (поінформованою, компетентною) демократичною взаємодією громадян у суспільстві.

Цілями курсу є надання студентам цілісної системи знань про історію та концептуальні засади демократичного урядування, права людини, громадську участь; сформувати вміння знаходити та критично аналізувати інформацію, ефективно взаємодіяти з людьми різних поглядів та переконань; сформувати розуміння важливості громадської участі у демократичній державі; сформувати у студентів готовність долучатися до вирішення суспільних проблем та навчити використовувати для цього інструменти громадської участі, доступні в Україні.

Програма курсу передбачає, що за наслідками вивчення навчальної дисципліни студент набуде наступних навичок:

- чіткого і обґрунтованого донесення до аудиторії власних висновків та пояснень щодо особливостей імплементації демократичних стандартів в Україні;
- проактивного ставлення, заснованого на демократичних цінностях, яке полягає у повазі до верховенства права, відчутті особистої та колективної громадянської відповідальності та спроможності реалізувати її шляхом громадянської участі;
- спроможності прийняття рішень щодо розв'язання практичних ситуацій, які виникають при реалізації **проектів громадянської участі.**

Література для вивчення дисципліни

1. Конституція України : Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами).
2. Берроуз Г. Демократія: від теорії до практики : підручник курсу. Київ : Міжнародна фундація виборчих систем, 2018. - 278 с.
3. Бориславська О.М. Європейська модель конституціоналізму: системно-аксіологічний аналіз: монографія. Харків: Право, 2018. 384 с.
4. Бориславська О.М., Різник С.В. Організація державної влади в сучасному світі: конституційно-правова енциклопедія. Львів: ПАІС, 2013. 456 с.
5. Жінки в добу змін, 1989-2009: Польща, Чеська республіка, Словаччина, Східна Німеччина та Україна // <https://ua.boell.org/sites/default/files/women-in-times-of-change-www.pdf>
6. Кобрин В. С. Європейська та євроатлантична інтеграція України: проблеми, здобутки та напрямки вдосконалення. Правові засади європейської та євроатлантичної інтеграції України: досягнення та перспективи: матеріали учасників заочної науково-практичної конференції (Львів, 31 жовтня 2017 року). Львів: ННПП НУ «Львівська

Політехніка», 2017. С. 135 – 139.

7. Кобрин В. С. Окремі проблеми політичної корупції на місцевому рівні організації та діяльності публічної влади. Актуальні проблеми запобігання корупції в органах публічної влади в Україні в умовах євроінтеграції: тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 10–11 квітня 2018 року / За заг. ред. Т.О. Коломонець. Запоріжжя : ЗНУ, 2018. С. 88–90.

8. Кобрин В. С. Проблеми реформування та вдосконалення конституційно-правових механізмів взаємовідносин органів публічної влади в Україні. Теорія і практика конституціоналізму : український та зарубіжний досвід : Матеріали учасників другої науково-практичної конференції (Львів, 29 квітня 2016 року). Львів: ННІПП НУ «Львівська політехніка», 2016. С. 135 – 140.

9. Чорненький В. І. Конституційно-правовий статус осіб з інвалідністю в Україні : монографія. – Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 232 с.

10. Чорненький В. І. Правовий статус Вищої ради правосуддя в світлі конституційних змін. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : матеріали XXIII звітної науково-практичної конференції (7-8 лютого 2017 р.) : у 2 ч. Ч. 1. – Львів : Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2017. С. 162 – 166.

11. Шаповал В. М. Сучасний конституціоналізм: Монографія. К.: Юридична фірма «Салком»; Юрінком Інтер. 2005. 560 с.

12. Democracy Index 2017: Free speech under attack [Електронний ресурс] // The Economist Intelligence Unit. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://pages.eiu.com/rs/753-RIQ-438/images/Democracy_Index_2017.pdf.

Тривалість курсу

90 годин

Обсяг курсу

90 годин аудиторних занять. З них 16 годин лекцій, 16 годин практичних занять та 58 годин самостійної роботи

Очікувані результати навчання

Після завершення цього курсу студент буде:

Знати:

- поняття «демократія» і підходи до його визначення;
- місце і роль влади та громадянина в умовах демократії, їхню взаємодію;
- права людини, механізми захисту прав людини і роль, яку відіграє громадянське суспільство у моніторингу діяльності уряду та співпраці з ним;
- способи, через які громадянське суспільство допомагає громадянам індивідуально чи колективно досягати цілей.

Вміти:

- критично мислити та аналізувати інформацію;
- активно слухати, розглядати питання з різних позицій, приймати обґрунтовані рішення;
- досягати консенсусу та працювати спільно з іншими заради досягнення мети.

Ключові слова

Демократія, громадянське суспільство, конституціоналізм, права людини

Формат курсу

Очний.

Проведення лекцій, практичних занять, виконання письмових робіт та студентського проекту.

Теми

ТЕМА 1. ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ ДЕМОКРАТИЧНОГО ВРЯДУВАННЯ

Природний стан та суспільний договір. Концепція та походження влади. Філософські засади демократичного урядування (Дж.Локк, Т.Гоббс, Ж.-Ж.Руссо). Концепція розумного егоїзму. Створення та еволюція демократії. Роль довіри між владою та громадянами у демократичному суспільстві. Поняття «суспільство». Формування суспільства та держави-нації. Характер відносин особистості та держави. Конкуруючі інтереси особистості та держави, які можуть призвести до конфлікту; як їх вирішити та чи варто віддавати перевагу інтересам держави чи особи. Якими є переваги та проблеми, пов'язані з природним станом, для людини та суспільства. Роль державної влади в умовах демократії: забезпечення безпеки та порядку, захист приватної власності та прав людини, захист вразливих верств населення, забезпечення економічного добробуту. Підходи до визначення зобов'язань держави перед громадянами. Принципи демократії (громадська участь, рівність, політична толерантність, підзвітність, прозорість, регулярні чесні та вільні вибори, економічна свобода, протидія зловживанню службовими повноваженнями, визнання результатів виборів, права людини, багатопартійні системи, верховенство права, правове закріплення прав людини). Сучасна демократія.

ТЕМА 2. ПРАВА ЛЮДИНИ

Сутність та природа прав людини. Еволюція прав людини. Покоління прав людини. Індивідуальні та колективні права. Сутність громадянських, політичних, соціально-економічних та культурних прав людини. Зобов'язання держави щодо прав людини: поважати, захищати, втілювати. Негативні та позитивні права. Дискусія щодо того, чи може обмеження прав людини бути виправданим. Гідність, свобода, рівність, толерантність, демократія та справедливість як основа розуміння прав людини. Еволюція прав людини на українських землях. Формування Організації Об'єднаних Націй. Основні документи в галузі захисту прав людини: Загальна декларація прав людини, Європейська Конвенція з прав людини, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. Системи захисту прав людини: універсальна та регіональні. Європейський суд з прав людини. Національні механізми захисту прав людини: дієве законодавство, правоохоронні органи, судова система, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, громадські організації. Особливості захисту прав вразливих верств населення. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Конвенція про права дитини, Рамкова конвенція про захист національних меншин, Конвенція про права осіб з інвалідністю. Захист прав людини під час воєнних дій.

ТЕМА 3. КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ, ЛІБЕРАЛЬНА ДЕМОКРАТІЯ ТА УКРАЇНА

Теорія конституціоналізму (Дж. Локк, Ш.-Л. Монтеск'є), конституція та її роль у державі. Поділ влади та політичні режими. Форми правління: президентська, парламентська, змішана. Загрози демократії (популізм, авторитаризм та тоталітаризм, низький рівень залученості громадян, тощо) та підтримка її сталого розвитку. Україна та конституціоналізм. Розвиток конституціоналізму на українських землях (Руська правда, Литовські Статути, Конституція Пилипа Орлика, Універсали Української Народної Республіки, Конституції СРСР, Конституція України та етапи її трансформації). Поділ влади в Україні. Суверенітет народу як засадничий принцип української Конституції.

ТЕМА 4. СИСТЕМА ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ ТА МЕХАНІЗМ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Законодавча, виконавча та судова влада в Україні, Президент України. Державна влада та місцеве самоврядування. Система стримувань і противаг. Адміністративно-

територіальний поділ держави. Адміністративно-територіальний поділ України. Вибори, виборчі системи, політичні партії та їхні функції. Роль виборів у демократії. Політичні партії та формування партійної системи в Україні. Прозорість влади. Риси демократичного і недемократичного режимів. Підзвітність влади. Демократичне врядування. Роль влади у вирішенні проблем суспільства. Сучасний стан соціально-економічного розвитку України. Розвиток навичок з ідентифікації та аналізу суспільно важливих проблем, співвідповідальності уряду та громадян за їх вирішення. Оцінка ефективності виконання державою своїх функцій.

ТЕМА 5. ХАРАКТЕРИСТИКИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Підходи до визначення та характеристики громадянського суспільства (Аристотель, Дж. Локк, Т. Гобс, Ж.-Ж. Руссо, Г. Гегель, К. Маркс, Ю. Габермас). Типи організацій громадянського суспільства. Дискусія про включеність деяких типів організацій (політичних партій, релігійних організацій, профспілок, медіа тощо) до громадянського суспільства. Умови для розвитку громадянського суспільства. Свобода об'єднань та свобода слова. Делегування соціальної відповідальності та децентралізація влади. Культура довіри та співпраці. Історичний огляд розвитку громадянського суспільства у Європі. Роль громадянського суспільства у розбудові демократії (В. Гавел). Функції громадянського суспільства за Ларрі Даймондом.

ТЕМА 6. РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ДЕМОКРАТИЧНИХ РЕФОРМАХ У СХІДНІЙ ЄВРОПІ. ВИКЛИКИ ДЛЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Огляд та аналіз громадських рухів у комуністичній Європі. Історія Польщі: Рух «Солідарність». Історія Чехословаччини та Вацлава Гавела. Історія Румунії. Україна та «революція на граніті». Соціальний капітал: його поняття, характеристика, роль та функції. Виклики для громадянського суспільства в умовах демократії. Історичні передумови формування громадянського суспільства в Україні. Сучасний стан громадянського суспільства в Україні. Вплив громадянського суспільства на владу в Україні. Молодь та громадянське суспільство.

ТЕМА 7. ГРОМАДЯНСЬКІСТЬ ТА ДЕМОКРАТІЯ

Визначення громадянськості. Обов'язки громадян в умовах демократії. Переваги громадської участі. Роль влади у створенні умов для громадської участі. Урядування, скероване на громадян. Рівні залучення громадян владою: від маніпуляції до делегування повноважень та громадського контролю. Громадянська культура. Громадянські чесноти. Концепції громадянськості за Джоелом Вестхаймером та Йозефом Кагне: громадянин, який несе особисту відповідальність; громадянин, який бере активну участь; громадянин, орієнтований на справедливість та правосуддя. Оцінка рівня власної залученості.

ТЕМА 8. АКТИВНЕ ГРОМАДЯНСЬКЕ НАСЕЛЕННЯ

Громадська участь в Україні: історія та сучасний стан. Форми громадської участі, доступні в Україні (мирні збори, громадські об'єднання, звернення, вибори, громадські слухання, бюджет участі тощо), їх правове регулювання та практичне застосування. Поінформоване громадянство. Активність громадян та ефективність громадської участі в Україні.

Підсумковий контроль, форма

Залік в кінці семестру.

Комбінована форма здачі модуля (проект та студентське есе).

Пререквізити

Для вивчення курсу студенти **не** потребують спеціальних знань. Разом з тим,

бажаним є наявність у студентів базових знань з правознавства, географії та історії на рівні середньої школи.

Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу

Лекції, практичні заняття, групові проекти, дискусія, інтерактивні методики викладання.

Необхідне обладнання

Наявність проектора у навчальних аудиторіях. Доступ до інтернету у навчальних аудиторіях.

Загальноживані програми та операційні системи.

Критерії оцінювання

Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням:

- практичні заняття (поточний контроль) : 50% семестрової оцінки; максимальна кількість балів: 50;
- контрольні заміри (модуль): 50% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 50.

Підсумкова максимальна кількість балів 100.

Письмові роботи:

в рамках групової роботи студенти виконують студентський проект відповідно до вимог, які містяться у детальних матеріалах курсу, є частиною модуля та оцінюються у максимум 30 балів. Крім цього, студенти виконують есе відповідно до вимог, які містяться у детальних матеріалах курсу, є частиною модуля та оцінюються у максимум 20 балів.

Академічна доброчесність: очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Відвідання занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати практичні заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися усіх строків визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом.

Література. Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.

Політика виставлення балів. Враховуються бали набрані на поточному тестуванні, самостійній роботі та бали підсумкового тестування. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність студента під час практичного заняття; недопустимість пропусків та запізнь на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне

виконання поставленого завдання і т. ін.

Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.

Питання до заліку чи екзамену

Окремих питань для підготовки до заліку не передбачено з огляду на специфіку оцінювання навчальної дисципліни.

Опитування

Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.
